

אנטי־ציונות, אנטישמיות ואשליית הגבולות הברורים

קנת ס. סטרן

מהי אנטישמיות? במהותה היא תאוריית קונספירציה: היהודים קושרים קשר לפגוע בלא יהודים, וזהו ההסבר לבעיות העולם. למשל: היהודים הרגו את ישו, היהודים מרעילים בארות, היהודים חוטפים ילדים נוצרים כדי להשתמש בדם שלהם, היהודים הם הכוח הסודי העומד מאחורי הקומוניזם והקפיטליזם, היהודים שולטים במדיה ובמוסדות השלטון, היהודים המציאו את השואה, היהודים עומדים מאחורי מתקפות הטרור ב־11 בספטמבר 2001. ולאחרונה, לפי נציגה רפובליקנית חדשה בקונגרס: היהודים יורים קרני לייזר מן החלל ליערות בקליפורניה כדי להצית שריפות. מי היה מאמין?

הינה שאלה קשה יותר: "היכן עובר הגבול בין ביקורת לגיטימית על ישראל ובין אנטישמיות?" השאלה הזאת נשאלת יותר בשל הצורך שלנו בהגדרות ובגבולות ברורים ופחות בשל הנושאים שאנחנו רוצים להגדיר ולתחם. אנו רוצים לפשט את המורכב, לסווג טענות על פי קטגוריות כדי שנוכל לשכוח מהן או לגנות אותן. כשמדובר באנטישמיות – זה לרוב בלתי אפשרי. להיות אנטישמי אין פירושו להיות בהיריון – אפשר בהחלט להיות "קצת" אנטישמי, או אם להתנסח ביתר דיוק – להחזיק בתפיסות בתחום גווני האפור.

אנטי־ציונות ונרטיבים מתחרים

התשובה לשאלה "מהי אנטי־ציונות?" אף מורכבת יותר. ליהודים תמיד היה קשר דתי ותרבותי לארץ ישראל, והציונות היא מסעו של העם היהודי להגדרה עצמית ולהקמת מדינה עצמאית – מדינת ישראל. אבל האם ההתנגדות לרעיון של מדינה יהודית היא אנטישמית במהותה? כמי שמחויב לרעיון הציוני, אנטי־ציונות מטרידה אותי מאוד,¹ ואני מבין את הטיעונים של מי שרואים בה תפיסה אנטישמית – מדוע לשלול מיהודים את זכותם להגדרה עצמית במולדתם ההיסטורית? מדוע לא קמה צעקה נגד מדינות אחרות שהוקמו בסוף שנות ה־40 של המאה הקודמת (למשל פקיסטן או הודו) אלא רק נגד ישראל? מדוע הצהיר האו"ם ב־1975 שהאידיאולוגיה היהודית להגדרה עצמית (ציונות) היא סוג של גזענות (שום ניסיון אחר להגדרה עצמית לא סווג כך)? ומדוע על אף שהחלטת האו"ם הזאת בוטלה ב־1991, אנשים עדיין מחזיקים במשוואה הזאת ומקדמים אותה? אבל גם אם לא מסכימים עם ההשקפה הזאת – האם אין היגיון בתפיסה שבנקודת הקצה שלה אנטי־ציונות מובילה הלכה למעשה לאנטישמיות? היהודים השיגו לפני כמעט שבעים וחמש שנה הגדרה עצמית לאומית במדינה היהודית, והם לעולם לא יוותרו עליה בלי להילחם עליה; ומי

קנת ס. סטרן מנהל את [מרכז בארד לחקר השנאה](#) ופרסם לאחרונה את הספר [The Conflict over The](#) [Conflict: The Israel/Palestine Campus Debate](#) (Stern, 2020). במשך עשרים וחמש שנה היה המומחה לנושא האנטישמיות בוועד היהודי־האמריקאי (AJC), והוביל את ניסוח הגדרת העבודה של האנטישמיות.

¹ ואני חושד שיש אחרים החושבים כמוני (ראו לדוגמה Pew Research Center, 2013).

שחותר לסופה של המדינה היהודית כנראה אינו מביא בחשבון כמה יהודים – ופלסטינים – ימותו בסכסוך המתמשך והבלתינמנע שהאנטי-ציונות מזמנת.²

אך נסו לשים את עצמכם בנעליו של פלסטיני שמשפחתו גורשה ב-1948, ולא רק גורשה אלא אף איבדה את ביתה ואת תחושת השליטה בזהותה ובחייה. מימוש ההגדרה העצמית של היהודים פגע בבירור בכם ובבני משפחתכם, לא רק בעברכם אלא גם בעתידכם. האם אתם מתנגדים לציונות משום שאתם רואים בה מזימה יהודית או משום שהביטוי הלאומי של עם אחר פגע בכם ובשאיפות הלאומיות שלכם?³

נניח שאינכם פלסטינים אלא מזוהים עם עמדות השמאל הפוליטי ומאמצים את החזון הפלסטיני. האם אתם מאמצים אותו מפני שלדעתכם "גירוש הפלסטינים הוא אי-צדק", מפני שאתם "שונאים יהודים", מפני שאתם חושבים ש"העולם מוצף במזימות יהודיות" או עקב שילוב כלשהו של העמדות הללו? אם בעקבות החשיבות שאתם מייחסים לתמיכה בפלסטינים אתם גם מאמצים בשמחה דימויי שנאה נגד היהודים (כפי שקרה בוועידת האו"ם נגד גזענות, אפליה על רקע גזעי, שנאת זרים, וחוסר סובלנות)⁴ – זוהי אנטישמיות. אבל האם זו אנטישמיות גם כשאתם חושבים כי זכותם של היהודים על הארץ פחותה מזו של הפלסטינים? ובמקרה ההפוך – האם גורמים 'לא מעורבים' התומכים בנרטיב הישראלי ומתעלמים מנקודת המבט הפלסטינית או מבטלים אותה הם אנטי-פלסטינים או אנטי-ערבים?

מדובר בשאלה "היכן עובר הגבול?" שהוצגה לעיל, ושוב היא מוגדרת באמצעות תמהיל רגשי של זהות, של ערכי צדק ואי-צדק ושל קנאות, ובשל כך היא גורמת לכל צד לרצות להתוות את הגבול קרוב ככל האפשר לעמדותיו שלו. התוויית הגבול גורמת לכל צד גם לעצום עיניים ולהתעלם מראיות שיטשטשו את הגבול הפשוט שקבע, יערערו על המוחלטות שלו ויהפכו אותו למורכב יותר. כל צד גם מתעלם מן ההיסטוריה או ממעיט בחשיבותה כדי לבסס את תביעתו. הניסיון להגדיר גבולות ברורים המאשימים אנטי-ציונות באנטישמיות או מזכים אותה מאשמה זו, משקף אגידה פוליטית, ממש כפי שמראות המפות שלהלן – כל צד טוען שהמפה שלו מספרת את כל הסיפור:

² יש הטוענים כי ישראל צריכה להפוך לקונפדרציה או למדינת כל אזרחיה, לרבות תושבי הגדה המערבית ועזה. ייתכן שאני טועה, אבל לדעתי שתי האפשרויות האלה אינן בנות-קיימה בהינתן הצורך של שני העמים בשלטון עצמאי, ההיסטוריה של הסכסוך והניסיון ההיסטורי הלא מוצלח של מדינות כגון יוגוסלביה לשעבר ועיראק של היום.

³ ברור שבחלק מן המקרים שתי התשובות תהיינה נכונות. לדוגמה – באמנת החמאס מצוטטים הפרוטוקולים של זקני ציון (Federation of American Scientists, n.d).

⁴ סרטונים מצוירים הציגו יהודים עם אפים גדולים ומעוקלים ועם טופרים נוטפי דם; על גבי כרזה נכתב "היטלר היה צריך לסיים את העבודה"; נאמר ליהודים שהם אינם שייכים למין האנושי (ראו Stern, 2020).

ישראל הקטנה מוקפת ים של מדינות ערביות ומוסלמיות

מקור: משרד החוץ הישראלי, <https://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/Maps/Maps/Israel-and-the-Region.jpg>

שטחי פלסטין ההולכים וקטנים עשור אחר עשור⁵

מקור: Visualizing Palestine, <https://visualizingpalestine.org/visuals/http-visualizingpalestine-org-visuals-shrinking-palestine-static>

⁵ אומנם על המפה שמוצגת בה פלסטין המתכווצת לעומת ישראל הגדלה נמתחה ביקורת בגלל האופן שבו נקבעה בעלות על קרקע בתקופה העות'מנית ולפני 1948, אבל היא בהחלט משקפת את השפעתה של תופעת ההתנחלות, לרבות ההתנחלות אחרי מלחמת ששת הימים ב-1967.

ההיסטוריה – שמכירים בה ושמעלמים ממנה – כנשק פוליטי

לעיתים יש מתאם בין סילוף ההיסטוריה ובין גזענות. הכחשת השואה למשל אינה עוסקת בשואה עצמה אלא ביהודים שהמציאו את סיפור השואה כחלק מן האג'נדה הקונספירטיבית והזדונית שהם הגו לכאורה. פלסטינים יכולים לטעון בצדק שלולא השואה ייתכן שלא היו מתממשות הנסיבות הפוליטיות שהובילו להקמת מדינת ישראל אחרי המלחמה. אבל אם הם יוסיפו לטענה "זה לא היה הוגן כלפינו" את הטענה "זה לא קרה" – זוהי אנטישמיות, אף על פי שיתכן שהיא תולדה של רצונם הקנאי להצדיק אנטי-ציונות ולא של השקפתם על היהודים. זו אנטישמיות כי אי אפשר להכחיש את השואה בלי להניח קונספירציה יהודית.

אבל מה בנוגע לקשר בין סילוף ההיסטוריה ובין אנטי-ציונות ואנטישמיות? הזיקה ארוכת השנים של היהודים לארץ ישראל היא יסוד מהותי של תפיסת הציונות בקרב רוב היהודים. היהדות היא דת הקשורה לאדמה,⁶ והאדמה שהיא קשורה אליה היא אדמת ארץ ישראל; בתי כנסת ברחבי העולם פונים לירושלים; השפה המדוברת בישראל כיום היא אותה שפה שדיברו היהודים שחיו בה לפני אלפי שנים; ושמות של עיירות ושל ערים רבות נותרו כשהיו בתקופת התנ"ך (Pearl, 2018). האם ההתעלמות מן הפרקים האלה בהיסטוריה – לטעון שהסיפור הציוני התחיל בשנות השמונים של המאה ה-19, עם הרצל ועם ההגירה של יהודי אירופה שברחו מאנטישמיות והגיעו לפלשתינה שהרוב בה היה ערבי ולא יהודי – היא סילוף ההיסטוריה? יש מי שיתעלמו מן ההיסטוריה היהודית באזור או ימעיטו בחשיבותה משום שהמאבק על האדמה, על הציונות, באמת התחיל רק בסוף המאה ה-19 – המושג ציונות אפילו לא היה קיים לפני כן. מנקודת מבטם של הערבים הבעיה לא הייתה השכנים היהודים שחיו לצידם (במיוחד בירושלים) מאות בשנים, אלא יהודי אירופה על מנהגיהם ה"זרים" שהגיעו לישראל בתמיכת מדינות המערב כדי להקים בה "מושבות".

אם כן, האם הבחירה של אנטי-ציונים בנקודת התחלה לסיפור השונה מנקודת ההתחלה שבחרו הציונים, והשמטה של תקופות בהיסטוריה שעבור יהודים רבים הן יסוד מהותי, הן ביטוי לאנטישמיות כמו הכחשת השואה? היו מקרים שמזכירים בהחלט הכחשת שואה: המנהיג הפלסטיני יאסר ערפאת הטיל ספק בכך שהיו אי פעם מקדשים יהודיים בירושלים (Morris, 2002); וב-2018 טען נשיא הרשות הפלסטינית מחמוד עבאס שיהודים אשכנזים הם צאצאי אחד העמים הטורקיים, הכוזרים, שהתגיירו ולמעשה אינם קשורים לישראל (Kershner, 2018).⁷

רוב הפעילים הפרופלסטינים אינם כה מרחיקי לכת; כשהם מתעלמים מן ההיסטוריה היהודית והופכים אותה ללא רלוונטית קל להם יותר להציג את הציונות כמפעל התיישבות קולוניאליסטי הדומה מאוד למפעל ההתיישבות של קולוניאליסטים לבנים באדמות אפריקה אף על פי שלא היה להם אליהן כל קשר היסטורי, דתי, אתני, תרבותי או אחר. המציאות היא שהציונות אכן הייתה

⁶ היהדות היא דת, אבל היהודים הם גם עם. מקצתם דתיים, מקצתם חילונים, מקצתם אתאיסטים, אבל כולם חולקים זהות ששורשיה היסטוריים.

⁷ אבל יש גם תומכי ישראל שסילפו את ההיסטוריה הפלסטינית. ראו בציוץ של לארה פרידמן (Friedman, 2019).

דומה במובנים מסוימים לסוג כזה של קולוניאליזם ושונה ממנו במובנים אחרים.⁸ יש גם פרו-ישראלים המתעלמים מן ההיסטוריה או מסלפים אותה בשעה שהם מתווים את הגבול שלהם – כמו שיש פרו-פלסטינים הטוענים כי ראשית הציונות בשנות השמונים של המאה ה-19, יש גם פרו-ישראלים שלא רק יטענו כי הזהות הלאומית הפלסטינית (בניגוד לזהות הפאן-ערבית) היא תופעה חדשה גם כן,⁹ אלא אף יתנגדו נחרצות לעצם רעיון הזהות הפלסטינית כדי להפחית בחשיבות הזיקה של הערבים לארץ, כדי להטיל ספק בצדקתה של הלאומיות הפלסטינית וכדי להתייחס בביטול למחיר בחיי אדם שגבו הגירוש והכיבוש. אם שלילת זכותם של היהודים להגדרה עצמית במולדתם ההיסטורית והתעלמות מן ההיסטוריה שלהם נחשבות לאנטישמיות, מדוע שלילת זכותם של הפלסטינים להגדרה עצמית אינה נחשבת לגזענות? (Shimoni Stoil & Times of Israel ; Staff, 2014 ; From Time Immemorial, 2021).

על כל פנים, בכל קרב פוליטי הצדדים מנסים לטשטש או להכחיש עובדות שלא נוח להם להכיר בהן, עובדות ההופכות את תמיכתם לנקייה פחות ואת האג'נדה שלהם לצודקת פחות. כמו בשתי המפות שהוצגו לעיל – כל אחת מהן מספרת סיפור פוליטי ספוג בהיסטוריה, אך כל אחת מהן מספרת אותו מנקודת מבט שונה ומתעלמת מנקודת מבטה של האחרת. אנטי-ציונים השוטחים את משנתם הפוליטית אינם מחויבים להכיר בזיקה היהודית ארוכת השנים לארץ. אין גם דרישה מתומכי ישראל להכיר בהיסטוריה של הערבים בארץ. אבל רצוי שכל אחד מן הצדדים יכיר בחשיבותם של הסיפורים ההיסטוריים הללו לא רק לתפיסת העולם שלו אלא גם לזו של הצד האחר. עם זאת, כשאנטי-ציונים מתעלמים מן ההיסטוריה היהודית, מזלזלים בה או מסלפים אותה אין זה אומר בהכרח שהם עושים זאת מפני שמדובר בהיסטוריה היהודית דווקא; סביר להניח שכל עם זר שהיה מגיע לארץ ומשנה אותה היה הופך עבורם מושא לתיעוב (ראו Penslar, 2016).

טענות מקסימליסטיות

בדיון הפוליטי הזה עולה פעמים רבות רצון להתוות גבולות המגדירים את הצד השני שטוף שנאה. כל צד מעלה טענות נכונות לכאורה שהוא מאמין בהן בכל מאודו. פעילים פרו-פלסטינים טוענים לפעמים כי הניסיון הציני להשתיק אותם גורם לקבוצות יהודיות מן הזרם המרכזי להצמיד תווית של אנטישמיות **לכל** ביקורת נגד ישראל; טענה שהיא מגוחכת, כמובן.¹⁰ אבל יש פרו-ישראלים המרחיקים לכת מדי באומרם שפעילים פרו-פלסטינים **תמיד** טוענים כי האישום באנטישמיות אינו הוגן וכי משתמשים בו כדי להשתיק אותם. העובדה שהמדיניות של הממשל האמריקאי הפכה את הגדרת העבודה של אנטישמיות לנשק¹¹ ואימצה את הטענה שאנטי-ציונות היא

⁸ ראו בפרק הדיון בספרו של מחבר המאמר (Stern, 2020, pp. 46-47).

⁹ על ההיסטוריה של הזהות הפלסטינית ראו בספרו של ח'אלידי (Khalidi, 2009).

¹⁰ הטענה המופרכת הזאת מזכירה לפעמים אמצעי הגנה רטורי שנועד למנוע מלבחון האם כל ביקורת וביקורת נגד ישראל היא אנטישמית. עם זאת, פרו-ישראלים אימצו הגדרה צרה בתשובה לשאלה מהי ביקורת לגיטימית על ישראל, מוגבלת אולי לתלונות על מדיניות ועל שיטות פעולה, ואילו אנשי שמאל ופלסטינים עשויים להעלות התנגדויות עמוקות יותר הנוגעות לעצם ייסודה של מדינת ישראל.

¹¹ הגדרת העבודה של אנטישמיות מטעם IHRA (כוח המשימה הבין-לאומי להנצחת זכר השואה) נוסחה בעיקר כדי לסייע באיסוף נתונים (ולא כדי לתייג אף אדם כאנטישמי), והיא כוללת דוגמאות מפורטות לאנטישמיות הקשורה למדינת ישראל (ראו Stern, 2020, chapter 7).

אנטישמיות (Kushner, 2019) מראה בבירור שלא כל ההאשמות האלה שגויות או נאמרות בחוסר תום לב. בל נשכח שממשל טראמפ הצמיד את אות הקלון "אנטישמיים" לארגונים כגון אמנסטי אינטרנשיונל ומשמר זכויות האדם (אות קלון שיכול היה להשפיע על המימון שלהם) (Toosi, 2020). אסור גם להתעלם מכך שיש פעילים פרו־ישראלים הרואים בחיוב את ההשפעה המצמררת של אישום באנטישמיות (Marcus, 2013). מרכז סימון ויזנטל אפילו יצא בהצהרה שיש להשתמש בהגדרת העבודה של אנטישמיות כדי לאסור את "שבוע האפרטהייד הישראלי" בקמפוסים (Simon Wiesenthal Center, 2017), וקבוצות יהודיות רבות מן הזרם המרכזי לא רק שומרות על שתיקה בכל הקשור למאמצים כאלה, אלא אף ממשיכות להתעקש כי שימוש בהגדרת העבודה בציד מכשפות מן הסוג הזה אינו מגביל את חופש הביטוי.

סמלים, דימויים, נקודות עיוורון ומבחני טוהר

בתחום האפור והמטושטש שבו אנטי-ציונות עשויה או אינה עשויה להיות אנטישמיות, כדאי לשים לב אם השיח הוא על יהודים אבל המילה "יהודי" נגזרה ממנו ובמקומה הודבקו המילים "ציוני" או "ישראלי" – מה שקורה לפעמים – או אם השיח הוא על סכסוך פוליטי בין שני נרטיבים לאומיים בלתי ניתנים לגישור וספוגים בתחושת צדק; כל אחד מהם מציג את האחר כמכשול שקל יותר לייחס לו כוונות זדוניות מאשר לדבר איתו.

הטשטוש גובר אף יותר משום שסמלי היהדות וסמלי הציונות חופפים. ישראל היא המדינה היהודית, ועל הדגל שלה מצויר מגן דוד – סמל יהודי. כאשר קבוצת גאוה יהודית נושאת במצעד גאוה דגל שמצויר עליו מגן דוד, והיא מתבקשת להסיר אותו – האם זו אנטישמיות כי עצם הבקשה מפלה יהודים, או רצון שלא יופיע סמל של ישראל במצעד? ואם מדובר באפשרות השנייה – האם גם זו אנטישמיות? התשובות לשאלות האלה תלויות במשתנים רבים – האם בוחנים את העניין מנקודת המבט של היהודים הנושאים את הדגל, בעיקר כשהם מציינים שלא הועלו ספקות בנוגע לסמל של כל קבוצה אחרת, או שמא בוחנים אותו מנקודת המבט של המתנגדים? ואם העניין נבחן מנקודת המבט של המתנגדים – האם הם היו מתנגדים לכל סמל אחר, ואם לא, האם זה בגלל שבמאבקים פוליטיים אין אח ורע לדואליות של סמל המגן דוד (בהשוואה לדגלים הנושאים סמלים דתיים אחרים)? מכאן עולה שאלה רחבה יותר בנוגע לרכיב אחר בהגדרת העבודה – האם אימוץ מוסר כפול כלפי ישראל הוא אנטישמיות? יש פרו־ישראלים האומרים שמי שמאשים את ישראל בהפרת זכויות אדם ואינו מאשים בכך את סין או מדינות אחרות הוא אנטישמי. אבל זה לא בהכרח נכון. יש אנשים, בהם גם פרו־ישראלים, המקדישים יותר תשומת לב לישראל משהם מקדישים למדינות אחרות כי אכפת להם יותר מישראלים או מפלסטינים. אבל אם יש גוף בין־לאומי, כגון המועצה לזכויות אדם, שאמור לבחון את נושא זכויות האדם בכל רחבי העולם, ובמשך עשרות שנים הוא מתמקד באופן שאינו מידתי בישראל – מכאן שמדובר בסיפור אחר.

ומה אם ההתנגדות לציונות או לישראל נופלת בתחום האפור מסיבות אחרות, אבל המתנגד משתמש בדימויים קלסיים המשמשים בדרך כלל טענות לקונספירציה יהודית? גם במקרה הזה התשובה תלויה בהקשר. אם הטענה שהדימויים הללו הם חלק ממנה היא נגד ישראל או נגד הציונות והיא הייתה יכולה להיטען גם בלעדיהם, ייתכן שאכן מדובר באנטישמיות. אבל אם

הטענה עוסקת בכוחו של הלובי הפרו־ישראלי – אותה טענה שכמה מן הקבוצות האלה מעלות במכתבים שהן שולחות לצורך גיוס תרומות – האם היא משקפת אנטישמיות? האם אפשר לצפות ממתנגדיה של ישראל להימנע משימוש בטענות הרווחות האלה נגד יהודים בזמן שבזירות אחרות סביר להעלות טענות דומות על כוחו של הלובי (הלובי לתמיכה בנשיאת כלי נשק, הלובי בתחום האנרגיה וכדומה)?

ומה נאמר על חברת הקונגרס אלהאן עומאר שציצה כי התמיכה בישראל היא "רק עניין של כסף"¹² (תיבון, 2019א)? האם מדובר בבורות? היא הייתה יכולה לטעון את טענתה בלי להשתמש במה שרבים ראו בו דימוי על יהודים וכסף. אומנם ייתכן שכוונתה לא הייתה ברורה (אחרים שהשתמשו בביטוי הזה לא הואשמו באנטישמיות)¹³, ואומנם היא התנצלה על דבריה,¹⁴ אבל זמן מה לאחר מכן היא השתמשה בדימוי אנטישמי נוסף.¹⁵ ברור שכמה ממי שהגנו עליה לא היו נותנים לאיש מן הפלג השמרני ליהנות מן הספק, למשל לפט ביוקן, שבהחלט אפשר להעלות על הדעת שיכתוב ציוץ כזה.

וזה חלק מן האתגר – פרו־ישראלים ופרו־פלסטינים כאחד מתעלמים מעובדות שאינן נוחות להם ומנסים להסיח את הדעת מטענות על אנטישמיות או לייחס להן חשיבות יתר בהתאם לזהותם של המעורבים במחלוקת – האם הם מן הצד שלהם או מן הצד אחר.

הבה נבחן דוגמה נוספת. נניח שסטודנטית יהודייה המתמודדת על משרה באגודת הסטודנטים ופעילה בקבוצה פרו־ישראלית תישאל מהי עמדתה בנוגע להחלטה הקוראת לנקוט צעדים נגד ישראל. האם מדובר בשאלה סבירה שייתכן שסטודנט אחר יישאל בנסיבות אחרות (לדוגמה סטודנט קתולי שפעיל בקבוצה המתנגדת להפללות)? האם יש לפטור את הסטודנטית ממענה על שאלה כזו כי יש מי שעשויים לראות בה טענה ל"נאמנות כפולה" – אשמה אנטישמית מוכרת? האם תלוי הדבר בטון של השואל (מאשים לעומת סקרן)?

ומה אם השאלה נשאלה בתמימות, אבל לאחר מכן סבלה אותה סטודנטית מבריונות ומהטרדה עד שנאלצה לוותר על התפקיד באגודת הסטודנטים (Toh, 2020)? עדיין ייתכן שהשאלה המקורית הייתה תמימה, אבל סביר להניח שלאנטישמיות היה תפקיד בהשמצתה של הסטודנטית, ויכול להיות שיהיה קשה להפריד בין השתיים. אך בה בעת כמה ממי שהיו מוטרדים מן הטענה המכוערת כי אותה סטודנטית אינה מתאימה לתפקיד באגודת הסטודנטים בגלל היותה ציונית, החרישו או אפילו הריעו כשסטודנט פלסטיני באוניברסיטה אחרת סבל גם הוא מבריונות, היה חשוף לאיומים ואולי אפילו הופלה בגלל החלטות של אגודת הסטודנטים שקראו להדיח אותו ממנה. מה היה חטאו? בזמן שהיה צעיר יותר וחי תחת כיבוש בגדה המערבית פרסם דברים קשים על יהודים, ובבגרותו התנצל עליהם (Palestine Legal, 2020).

¹² עומאר צייצה "It's all about the Benjamins". היא רמזה לשיר של הראפר האמריקאי פאף דדי והתכוונה לשטרות של 100 דולר שמופיעה עליהם דמותו של בנג'מין פרנקלין.

¹³ ראו Friedman, 2019.

¹⁴ ראו תיבון, 2019ב.

¹⁵ ראו תיבון, 2019ג.

ומה בדבר "מבחני טוהר" – פועל יוצא של גבולות ברורים? יש סטודנטים יהודים ציונים ופרוגרסיבים המתלוננים כי בני המחזור שלהם מדירים אותם מקבוצות הפועלות למען מטרות פרוגרסיביות (למשל קבוצות המוחות על גזענות) משום שלטענתם ציונים אינם יכולים להיות פרוגרסיבים. ההדרה הזאת כואבת ולעיתים גם נגועה בדימויים אנטישמיים המצביעים על כך שהיא אינה רק פוליטית; אבל האם היא אנטישמית (גם אם סביר להניח שכך מרגישים המודרים)? לו דוברים פרו-ישראלים בקמפוס היו היחידים שקמה מחאה נגדם, ייתכן שאפשר היה לטעון כך. אולם היו מאמצים "לא לתת במה" לדוברים רבים שראו בהם שמרנים ואין להם כל קשר לישראל או ליהודים, למשל צ'ארלס מוריי או אן קולטר. האם הציונות מודרת כי היא תנועה יהודית¹⁶ או כי היא נתפסת שמרנית בקמפוסים שהלומדים בהם הלכו שבי אחר הרעיון של קביעת גבולות צדקנית והם אינם סובלניים לנקודות מבט שונות?¹⁷ מנגד, יש גם ארגונים פרו-ישראליים ציוניים, בקמפוסים ומחוצה להם, שלא יאפשרו לקבוצות הנחשבות לעוינות את ישראל, כגון שוברים שתיקה או IfNotNow, להיכנס תחת המטרייה היהודית שלהם.

הימנעות מזילות של המילה "אנטישמי"

יש גוונים רבים של אפור בתחום האפור, ואנו פוגשים אותם גם בניסיון לברר מה הייתה כוונתו הסובייקטיבית של תוקף בפשע שנאה. אם ניגשים לחקירת הפשע מכיוון אחר – נכנסים למוחם של המעורבים בו לא כדי להצמיד להם תווית של אנטישמים, אלא כדי לאסוף מידע על האקלים האנטישמי ככלל – הרי שמדובר בחקירה מסוג אחר וייתכן שהיא החשובה יותר. מידת השימוש השגור בביטויים המעוררים ומעודדים עלילות שווא אומרת לנו משהו על האקלים האנטישמי, גם אם לא זו הייתה מטרת החוקר. ובמקרה שבו אדם בוחר לפשע השנאה שלו במטרה יהודית או במטרה הקשורה ליהודים, גם אם המניע שלו פוליטי או קשור לישראל (כפי שהתרחש באביב 2021, כאשר יהודים ומוסדות יהודיים ברחבי העולם הותקפו במהלך מבצע "שומר החומות" ובעקבותיו) יש לראות בכך תקרית אנטישמית כי הכוונה שלו הייתה להטיל על היהודים אחריות קולקטיבית. אחרי שמבוצע פשע שנאה, מנסים לעיתים קרובות מדי לנתח האם הפושע באמת שנה את קורבנותיו. מה אם יהודי נחטף למטרת כופר כי הפושע חשב שיהודים הם עשירים? ומה אם יהודי הותקף בגלל שמבחינתו של התוקף הוא תחליף לישראלי? הגדרת העבודה של אנטישמיות נוסחה גם כדי להסיט את ההתמקדות במניע הנובע מדעה קדומה להתמקדות בכוונה לבחור קורבן יהודי (או שקשור ליהודים) בשל היותו יהודי (או קשור ליהודים). שלא כמו בעניינים הנוגעים לציונות, זהו גבול ברור ונחוץ שהותווה בקלות. שתי ההגדרות החלופיות העדכניות יותר לאנטישמיות ([הגדרת Nexus](#) ו[הצהרת ירושלים](#)) נועדו לצמצם את היכולת להשתמש בדוגמאות הנוגעות לישראל כאמצעי למאבק בשיח פרו-פלסטיני; מעניין ששתייהן אינן עוסקות במפורש הן בפשעי שנאה והן בהבחנה החשובה הזאת בין מניע לכוונה.

¹⁶ בהחלט יש גם יהודים הרואים ניגוד בין ציונות ובין רעיונות פרוגרסיביים (Jewish Voice for Peace, n.d).
¹⁷ בהקשר אחר, לאפליית יהודים חייבים תמיד להתייחס ולהתנגד, והיא רלוונטית מאוד באקלים אנטישמי, אבל היא לא תמיד מונעת מאנטישמיות. כשאומרים ליהודים במפורש או במרומז שהם אינם חברים שווים בחברה, זה כואב להם והם חשים שהם תחת מתקפה אנטישמית. בקהילות כפריות מסוימות ובחלקים אחרים של ארצות הברית שאין בהם הרבה יהודים, ההנחה היא שכולם לבנים ונוצרים. בתי ספר עלולים לקבוע משחקי פוטבול ביום כיפור וללחוץ על תלמידים יהודים להשתתף בהם. אבל אם ההתכחשות לגיוון באוכלוסייה תגרום לבעיות דומות גם למעט מאמיני דת ההינדו ולמוסלמים באותה קהילה, אזי האפליה לא בהכרח נובעת מאנטישמיות.

ייתכן שהאתגר הטמון בתחום האפור הזה, תחום שבו כל צד מנסה להתוות גבולות שיקלו עליו לסמן באות קלון את הצד האחר, משקף אולי את הניסיון של כל צד להשתיק את הצד האחר. כמו שכבר כתבתי, כואב לי לשמוע טענות האומרות שישראל לא צריכה להיות מדינה יהודית. אבל חוסר הנוחות שאני חש אינו עדות לכך שמי שטוענים כך שונאים יהודים או מאמינים בקונספירציה יהודית. לו נולדתי בנעליהם ייתכן שהייתי חושב כמותם. חסידי סאטמר אינם מאמינים בציונות מסיבות תאולוגיות. יש צעירים יהודים, ובהם רבים מן הפעילים ב־ Jewish Voice for Peace, ב־IfNotNow וב־Students for Justice in Palestine, שאינם מאמינים בציונות או חשים כלפיה רגשות מעורבים בגלל שהם אינם מצליחים ליישב בין היחס של ישראל לפלסטינים ואפלייתם ובין ההבנה שלהם את האופן שבו יש להתייחס לגר על פי היהדות. הזרם היהודי המרכזי רוצה אולי להתייחס לכל האנשים האלה בביטול ולראות בהם יהודים הנגועים בשנאה עצמית, יהודים אנטישמים או יהודים "שהפנימו את הדיכוי שספגו". ייתכן שלכמה מהם יש בעיות לא פתורות עם זהותם היהודית, אבל ברור שאין שום היגיון בניסיון להתייחס לכולם בביטול ולראות בכולם אנטישמים. מעניין שרבים מן המתנגדים הצעירים האלה לציונות גדלו במשפחות יהודיות המעורבות בקהילה, למדו בבתי ספר יהודיים או היו להם הורים או סבים שמילאו תפקידי הנהגה רשמיים או לא רשמיים בארגונים יהודיים מן הזרם המרכזי. יכול להיות שציונים לא יסכימו עם האקטיביסטים הצעירים הללו, אך הם מרחיקים לכת מדי כשהם אומרים שהדעות של אותם צעירים על ישראל חוצות את הגבול ומדירות אותם מן הקהילה היהודית. המצב מחמיר כשארגונים יהודיים מן הזרם המרכזי מעודדים גורמי ממשל ומוסדות אחרים לאמץ תפיסה של זהות מוחלטת בין אנטי-ציונות ובין אנטישמיות ולבקש אפוא מגופים זרים להכריע בוויכוח הפנימי של הקהילה היהודית.¹⁸

אני שומר את השימוש במונח "אנטישמי" למקרים הברורים ביותר: אנשים שטענו כי יהודים מדביקים תינוקות שחורים באידס, או מכחישי שואה; אנשים כגון הנאו-נאצי דיויד דיוק או מנהיג "אומת האסלאם" לואיס פרחאן; רפובליקנים הטוענים כי יהודים יורים קרני לייזר כדי להצית שריפות, או דמוקרטים המאשימים יהודים בסופות שלג (Jamison & Strauss, 2018); או מנהיג חיזבאללה חסן נסראללה – חיזבאללה קרא "למחות את היהודים מעל פני האדמה" ונסראללה אמר "אם כולם יגיעו לישראל, זה יחסוך לנו את הצורך לרדוף אחריהם בכל העולם" (New York Sun, 2005).

המילה "אנטישמי" מתחילה לאבד מן המשמעות שלה כשדנים בשאלה אם אנטי-ציונים הם אנטישמים או לא. לא נכון לומר שאנטי-ציונות היא תמיד אנטישמיות ולהפוך את האמירה הזאת לכלי נשק. גם ההיפך נכון: לא נכון לומר שאנטי-ציונות לעולם אינה מבטאת אנטישמיות או לעולם אינה נובעת ממניע אנטישמי (בדיוק כמו שזו טעות לשכוח שיש תומכי ציונות שהם אנטישמים¹⁹).

¹⁸ אומנם השאלה היא האם צריך להחזיק בעמדה מסוימת כלפי ישראל וכלפי הציונות כדי להיות חלק מן הקהילה היהודית, אבל לדיון הזה שמלהיט את הרוחות יש השלכות גם על פלסטינים ועל גורמים אחרים. ¹⁹ גם ציונים יכולים להיות אנטישמים. יש אוונגליסטים (Zausmer 2019) ותומכי עליונות לבנה (Kestenbaum, 2017) שהם גם ציונים וגם אנטישמים. חשוב גם לציין שראש ממשלת ישראל לשעבר בנימין נתניהו תמך במנהיג ההונגרי ויקטור אורבן וקרא לו "ידיד אמת של ישראל" אף על פי שאורבן נהג להשתמש דרך קבע

בהחלט ייתכן שלא נוח לאנשים לחיות בתחום האפור בלי שתהיינה להם תשובות ברורות. דתות מציעות תשובות ברורות לשאלות מורכבות – מה מקור החיים, האם יש חיים לאחר המוות וכדומה. אבל מי שאינם זקוקים לאמונה טהורה בעלת גבולות ברורים או אינם רוצים לחיות בעולם המוגדר וממוין באמצעות מה שמזכיר את מצנפות המיון בבית הספר הוגורטס, יכולים לחיות עם גווני האפור ועם אירודאות.

הניסיון להתוות גבולות ברורים רק גורם לטשטוש. גבולות עוזרים כשהמטרה היא דמוניזציה והשתקה של הצד האחר בדיון המורכב על ישראל, על הפלסטינים, על השאיפות הלאומיות הסותרות של שני העמים ועל תפיסת הצדק שלהם. אסור להשתמש בגבולות כדי לרדד נושאים מורכבים לכדי דף מסרים או כדי לערוך מבחני טוהר.

בדימויים אנטישמיים בקמפיינים הפוליטיים שלו. גם כמה מן המנהיגים של הקהילה היהודית האמריקאית הרעיפו שבחים על הנשיא לשעבר דונלד טראמפ בגלל שהם ראו בפעולות שעשה פרו-ישראליות, אך הם התעלמו מהעובדה שההכפשות של מוסלמים ושל מהגרים שהוא הכפיש בלהט עזרו ליצור אקלים שבו "אנחנו" מאוימים על ידי "הם", אקלים הגורם לעלייה בלתי נמנעת באנטישמיות (ראו Stern, 2020, p. 171).

מקורות

תיבון, א' (2019, 11 בפברואר). מחוקקת דמוקרטית מוסלמית: "איפא"ק קונה את תמיכת חברי הקונגרס בישראל". **הארץ**. <https://www.haaretz.co.il/news/world/america/1.6931727>

תיבון, א' (2019, 20 בפברואר). חברת הקונגרס המוסלמית שיצאה נגד ישראל התנצלה בפני ארגונים יהודיים בארה"ב. **הארץ**. <https://www.haaretz.co.il/news/world/america/.premium-1.6955418>

תיבון, א' (2019, 7 במרץ). המפלגה הדמוקרטית מפולגת סביב סוגיית האנטישמיות וחברת הקונגרס שתקפה את ישראל. **הארץ**. <https://www.haaretz.co.il/news/world/america/.premium-1.6999608>

Federation of American Scientists. (n.d.). *The Charter of the Hamas*. <https://fas.org/irp/world/para/docs/880818.htm>

Friedman, L. [@LaraFriedmanDC]. (2019, February 13). Is "all about the Benjamins" a well-known anti-Semitic trope? I didn't know it was, so I thought, let's[Tweet]. Twitter. <https://twitter.com/larafriedmandc/status/1095647078586277889>

From Time Immemorial. (2021, March 19). In *Wikipedia*. <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=From Time Immemorial&oldid=1012912708>

Jamison, P. & Strauss, V. (2018, March 19). D.C. lawmaker says recent snowfall caused by "Rothschilds controlling the climate." *Washington Post*. https://www.washingtonpost.com/local/dc-politics/dc-lawmaker-says-recent-snowfall-caused-byrothschilds-controlling-the-climate/2018/03/18/daeb0eae-2ae0-11e8-911f-ca7f68bff0fc_story.html

Jewish Voice for Peace. (n.d.). *Our Approach to Zionism*.
<https://jewishvoiceforpeace.org/zionism/>

Kershner, I. (2018, May 2). Palestinian leader incites uproar with speech condemned as anti-semitic. *New York Times*.
<https://www.nytimes.com/2018/05/02/world/middleeast/palestinians-abbas-israel-jews.html>

Kestenbaum, S. (2017, January 16). The alt-right hates the Jews. But it also loves them – and Israel. *Forward*. <https://forward.com/news/359889/the-alt-right-hates-the-jews-but-it-also-loves-them-and-israel/>

Khalidi, R. (2009). *Palestinian Identity: The Construction of Modern National Consciousness*. Columbia University Press.

Kushner, J. (2019, December 11). Jared Kushner: President Trump is defending Jewish students. *New York Times*.
<https://www.nytimes.com/2019/12/11/opinion/jared-kushner-trump-anti-semitism.html>

Marcus, K. L. (2013, September 9). Standing up for Jewish students. *Jerusalem Post*.
<https://www.jpost.com/opinion/op-ed-contributors/standing-up-for-jewish-students-325648>

Morris, B. (2002, June 13). Camp David and after: An exchange (1. An interview with Ehud Barak). *New York Review*.

<https://www.nybooks.com/articles/2002/06/13/camp-david-and-after-an-exchange-1-an-interview-wi/>

Palestine Legal. (2020, July 2). Florida politicians launch witch-hunt against Palestinian FSU student senate president.
<https://palestinelegal.org/news/2020/7/2/florida-politicians-launch-witch-hunt-against-palestinian-fsu-student-senate-president>

Pearl, J. (2018). BDS and Zionophobic racism. In A. Pessin & D. S. Ben-Atar (Eds.), *Anti-Zionism on Campus* (pp. 224–235). Indiana University Press.

Penslar, D. (2016). What if a Christian state had been established in modern Palestine? In G. Rosenfeld (Ed.), *What Ifs of Jewish History: From Abraham to Zionism* (pp. 142–164). Cambridge University Press.

Pew Research Center. (2013, October 1). *A Portrait of Jewish Americans: Chapter 5: Connection With and Attitudes Toward Israel*.
<https://www.pewforum.org/2013/10/01/chapter-5-connection-with-and-attitudes-towards-israel/>

Shimoni Stoil, R. & Times of Israel Staff. (2014, November 10). Adelson: Palestinians an invented people out to destroy Israel. *Times of Israel*.
<https://www.timesofisrael.com/adelson-palestinians-an-invented-people-out-to-destroy-israel/>

Simon Wiesenthal Center. (2017, February 21). *Other Universities Should Follow British University's Cancellation of "Israel Apartheid Week."*
<https://www.wiesenthal.com/about/news/wiesenthal-center-other.html>

Stern, K. S. (2020). *The Conflict over the Conflict: The Israel/Palestine Campus Debate* (pp. 78–80). New Jewish Press.

The New York Sun. (2005, March 11). Nasrallah's nonsense.
<https://www.nysun.com/editorials/nasrallahs-nonsense/10439/>

Toh, E. (2020, August 6). [USG vice president resigns following allegations of complicity in racial misconduct](https://dailytrojan.com/2020/08/06/usg-vice-president-resigns-following-allegations-of-complicity-in-racial-misconduct). *Daily Trojan*.
<https://dailytrojan.com/2020/08/06/usg-vice-president-resigns-following-allegations-of-complicity-in-racial-misconduct/>

Toosi, N. (2020, October 21). U.S. weighs labeling leading human rights groups "anti-semitic." *Politico*. <https://www.politico.com/news/2020/10/21/state-department-weighs-labeling-several-prominent-human-rights-groups-anti-semitic-430882>

Zausmer, J. (2019, August 22). How anti-semitic beliefs have taken hold among some evangelical Christians. *Washington Post*.
<https://www.washingtonpost.com/religion/2019/08/22/how-anti-semitic-beliefs-have-quietly-taken-hold-among-some-evangelical-christians/>